

Horváth Erika: LéleKzések

Szinte egyedülállónak mondható, amikor egy hegedűművész összegyűjti filozófiai írásait, és azt könyv formájában megjelentetik. De vajon olyan messze áll egymástól a művészet és a filozófia? Művészet és filozófia, vagy filozófia és művészet? Melyik az első, a régebbi, az eredendőbb, a fontosabb? A nehézségek már a sorrendnél kezdődnek. Minél tovább gondolkodom azon, hogy mi a művészet és mi a filozófia, annál kevésbé tudom. Miben különböznek, miben egyeznek? Hogyan lehet azt a heterogén halmazt, amit művészetnek neveznek, egyetlen fogalomba összefoglalni? Ugyanez érvényes a filozófiára. A művészet és a filozófia életforma. Művelőiket az adott hagyományok formálják; átveszik szerepjátékait, művésszé vagy filozófussá válnak. A könyvből is az válik ki, hogy a szellem mindig szigetszerű. Szigetei talán a menedéket jelentik a tömegtársadalom médiumricsajával és az ember önmagába fordulásával szemben.

Ha elolvassuk Horváth Erika könyvét, akkor elénk tárul az erdélyi és kisebbségi sorskérdés, a Trianon-szindróma, a mélységes istenhit és a női szerep világunkban. Egyes témákat hol könnyedebb, másokat sokkal komolyabb formában érint. Erdélyről, mint Tündérkertről ír, ami mint kert egy zárt hely. „Nem tudom, ti hogy vagytok vele, drága kertlakó társaim, de én úgy élek Tündérkertemben, hogy tudom: itt eresztettek gyökeret azok, akiket őseimnek vallok. Ami egy élő kertetől várható, itt minden megtalálható: pompás virág, illatos rózsa és gyom is elég. Nem tudom, hogy mikor, ki, mit és hogyan kapál bele ebbe a drága földbe, milyen szándékkal és milyen lelkülettel, de azt tudom, hogy az én Kertészemnél jobban senki sem tudja megművelni a földemet, és az éppen úgy van és lesz jó. [...] Azt, hogy itt hogyan kel fel a nap és hogyan nyugszik, hogy az ágyások közül milyen fröcsköléssel szennyeződik a virág és a levegő; hogy itt milyen szelek fújnak, csupán azok tudhatjuk, akik nem csak magunkénak valljuk ezt a földet, hanem mindennapjainkat is rajta töltjük, itt ébredünk. [...] Egy kertet csak megszentelt jelenléttel lehet csak életben tartani. Ám egy dologban biztosak lehetünk: mozdulnak már lassan a csillagok...” Bizony, itt olvasatomban nincs másról szó, mint a különálló Erdélyről, és a transzszilvanizmusról. A transzszilvanizmus pedig szűkebb értelemben

az erdélyiek, az erdélyi népek együttes akaratának kifejezésekként kibontakoztatható egységes politikai, de legalább kulturális egység – és akkor megint itt vagyunk a művészetnél. Tágabb értelemben olyan törekvés, amely egy terület történetileg, geopolitikailag és kulturálisan kialakult tarka szövevényében megkeresi a közöst, és ebben a közösben olyan kohéziós erőt fedez fel, amely bármilyen kívülről érkező nyomásnak képes ellenállni, vagy pedig alkalmas arra, hogy azokkal felvegye a harcot. Ha visszatekintünk az időben, a transzszilvanizmus ideológiája önmeghatározásként, közösségi és művészi hitvallásként, erkölcsi kánonként és cselekvési stratégiaként működött az első világháborút követően az erdélyi magyarság körében. Előbb lírai hangszerelésben szólalt meg Áprily Lajos, Reményik Sándor és Tompa László költészetében, majd tette késztető felhívásként fogalmazódott meg a Kós Károly, Zágoni István és Paál Árpád által szerkesztett Kiáltó szó c. röpiratban (1921), helyben maradásra, értékkeremtésre és önépítkezésre biztatva a történelem tektonikus mozgása által az anyaországtól elszakadt erdélyi magyarságot. Ám misztikus és messianisztikus jellegénél fogva a transzszilvanizmus sajátos vallásként is felfogható: erőt adó, a külvilág kedvezőtlen történéseivel dacoló, megtartó hitként. Ennek ellenére nem a provincializmus melegágya. Ellenkezőleg. A transzszilvanizmus nem helyi, nem kizárólag erdélyi hagyományokra épül, hanem az egész magyar múltat, az egész magyar művészetet tekinti elődjének és előzményének. Nem előzmény akar lenni, nem is lehetne az, hanem folytatás. A transzszilvanizmus egy olyan regionális identitás meghatározás, amely kulturális értelemben közvetlenül az egyetemeshez kívánja kapcsolni nemcsak a kisebbség értéktudatát, hanem a magyarság egészét.

És akkor a Trianon-szindrómáról. Az Európai Unióhoz való csatlakozás ideje körül 2004-ben növekvő volt a reménység, hogy az EU-szervezetek védelembe veszik az őshonos és nemzeti kisebbségeket. Ezen a téren nagyszerű ajánlások születtek. Azonban mindez csupán elméleti síkon maradt. Lassan nyilvánvaló lett, hogy az EU-szervek nemhogy nem akarják hatályba helyezni elméleti ajánlásaikat ezen népcsoportok védelmére, hanem mindezen túl igazában véve a nemzeti államok léte ellen vannak s valami nemzetek feletti Európa létrehozásán dolgoznak. Ebbe a vonulatba esik a százezres tömegű idegen fajú, kultúrájú és vallási menekültek európai nemzetálmokra való immár erőszakos rátelepítésének kísérlete is. Következésképpen a trianon-párizsi békediktátumok revideálásában sem a balliberális vezetésű Európai Unióra sem pedig a nyugati jólétben elpuhult demokráciákra számítani nem lehet.

Horváth Erika Magyar című eszmefuttatását a jogos indulattól, dühtől átjárva kezdi: „trancsíroztak-e már annyi darabba országot, hideg tudatossággal, előre megfontolt szándékkal? Mi lesz, ha lassan elfogy a magyar, ha megszűnik létezni népem? Mikor, kik és mit ronthattak el ilyen keservesen?” Itt már megjelenik, ha nem is a nemzethalál, hanem az erdélyi magyarság kiveszésének víziója. Azért azt tegyük hozzá, hogy amint a kertenél írta a szerző, hogy van is itt elég gyom, azt magam is tapasztaltam. Néha – s nem általánosítok – nem éppen kedvezően nyilatkozik egy partiumi magyar a Kolozsvár és környékén élőkről, a kolozsváriak pedig olykor nem értik, vagy nem érzékelik azt, miért lényeges a székelyföldieknek az autonómia. Ugyanakkor bizonyos kérdésekben képesek együttesen gondolkodni, tette készek

lenni, és nem állandóan szomorkodni. A nemzetfenntartó erő a társadalmukban erősebb. De adjuk vissza a szót a szerzőnek. „mindig nehezemre esett a magamra erőltetett józanság, hiszen kisebbségi létem változatos napokkal lepett meg. Ha véletlenül is csitultak volna a gondolataim, jött a kérdés: miért pont e nép mellé vagyunk láncolva? Tudtam, hogy most ítélek, pedig nem kellene, de előtört bennem saját vérem lavinaszerű forrongása. Az őshonos magyar nem élhet hazátlannak kikiáltva saját földjén! Hol volt Mátyás őrző tekintete? Hol volt Atilla ostora és jellemes ereje?” Majd arra a következtetésre jut, hogy a testet megcsonkították, de minden nemzetnek van lelke, és szelleme is. És a szellemi betegség gyógyulhat, gyógyítható. Nem szabad állandóan azt kiáltani, hogy sújtottak vagyunk! „Mert nem vagyunk azok! Mindaddig, amíg akad egyetlen ember, aki ott bent, saját szellemiségének mélységében hiszi, hogy a magyarok lényege letiporhatatlan, egészséges és szabad, addig a magyar nemzet méltóságteljesen élni fog! Mert ahhoz, hogy az összmagyar szellem tisztulhasson, megváltsa önmagát és felemelje a fejét, ahhoz a testnek meg kellett töretni. Ez megtörtént, ezen túl vagyunk... Jöhet a megtisztító felemelkedés.”

A férfi–nő kapcsolatról is elmélkedik a szerző. Én úgy gondolom, hogy őriült az az ember, aki irigyelné a gilisztákat azért, mert minden egyed hím is és nőstény is egyszerre. A legtöbb állatfaj esetében jól megkülönböztethetők egymástól a nemek. Minél följebb haladunk a törzsejlődési létrán, annál inkább jellemző ez. Az emberszabású majmok közösségeiben már jól megfigyelhető nemi szerepek vannak: a hímek földerítik, elfoglalják és megvédik az élőhelyet, a nőstények gondozzák kölykeiket; olykor besegítenek egymásnak. Az a benyomásunk, hogy korunk embere kezd visszacsúszni a giliszta szintre. A XX. század elején az ébredező nőmozgalom a nők jogos igényei érdekében szállt harcba. Föllépett a valóban elnyomott, másodrendűnek tartott, munkaerőnek vagy élvezeti cikknek használt nők érdekében, amikor azért küzdött, hogy a nőknek is legyen választójoguk, tanulhassanak felsőoktatási szinten, vállalhassanak felelős, vezető beosztású munkát – a férfiakkal azonos fizetésért. Úgy tűnik, hogy a mozgalom fejlődése túllőtt a célon. A nőmozgalom feminizmusná változott. A „gilisztamodell” érvényesül az európai társadalomban is, ami abban az igyekezetben nyilvánul meg, hogy igyekeznek eltüntetni a nemek közti különbségeket lehetőleg az élet minden területén. Első pillantásra a külső megjelenés eltolódása tűnik fel az uniszex irányába. Mi rejlik az uniszex gondolkodás mögött? Az ember fellázadt Isten rendje ellen. A Biblia nem azt tanítja, hogy a férfi értékesebb a nőnél. Mindkét nem értéke ugyanaz, hiszen Isten férfiért és nőért ugyanannyit fizetett: nem ezüstöt és aranyat, hanem drága vért (1Pt 1,18). A férfinak és nőnek a szerepköre más. Különbözőségünk biológiai teremtettségünkben nyilvánvaló. Egyetlen férfi sem képes átvenni feleségétől a terhességet, a gyerekszülést és a szoptatást. Ha valaki mégis ragaszkodik ahhoz, hogy férfiak és nők mindenben ugyanolyanok vagyunk, az gondoljon arra: szeretne-e egy reggel arra ébredni, hogy a párja ugyanolyan, mint ő? A férfi szerepének a lényege: felelősségvállalás a nőért és a gyerekekért. Ebbe természetesen beletartozik a döntések felelőssége is. Nem zsarnokságról van szó, hanem szolgálatról. Pál apostol írja: „Férfiak! Úgy szeressétek feleségeket, ahogyan Krisztus is szeretete az egyházat, és önmagát adta érte.” (Ef 5,25) Az elmondottakhoz illeszkedik Horváth Erika könyvében található Kék című írás, melyben a szerző kifejti, hogy „Isten előtt egyformák vagyunk. De csodálatosan megkülönböztetve, különleges, egyéni adottságokkal, erősségek és gyengeségek halmazával megáldva. Csillagzatunk állása festi földi sorsunkat. Ahogy a betlehemi is jelezte mindazt, ami

következett. Igazi egyéniséggé csak önmagunk teljességének megélése által válhatunk. Megérteni mások életmeglátást, felfogását, vágyát, ambícióit, magát az embert, csak egyéniségként tehetjük. Különben a teljesség szilánkjait éljük, egysíkú látással szemlélünk. [...] Férfi és nő egymásba szeretnek. Szerelmük egyik legnagyobb kihívása az örök élet megtapasztalása; egységük által a halálfélelem kiégetése. A teljességben már nincs, nem is lehet félelem. Egységben élve egymástól távol is érzik, élük az összetartozás semmihez sem fogható csodáját, de önmaguk csendjében is tökéletesek. Mert a társ nem kiegészítés, nem szükség, opció, nem alá- vagy fölérendelt személy, hanem mellénk társult csoda, akivel felkészülhetünk arra az ünnepi átmenetre, mely átlényegülésünk által köszönt be.”

Lehet, hogy elfogult vagyok, de a szerző Törvény című, dialógusban szerkesztett eszmefuttatása tetszik a legjobban. Még hangjátékban is elképzelem. Szereplői: az Úr, a Teremtő és a szellem, mely majd testet öltve lejön a Földre. Egy ember, egy új csoda van születőben. Több írásban is említi Horváth Erika az Istent. Sőt mindegyik szerzeménye mögött ott van az örök Szerző. Még ha bosszankodik, dühös valami miatt, az Úrba vetett bizodalma akkor is megnyugtatja, mert a mindennapok apró kis csodáját is képes észrevenni. Írásaiból kitűnik, hogy tudja, felemelni tekintetünket Jézusra: ez maga a hit aktusa. De nem csupán külső tekintet és látás van, hanem belső is. Ahol a testi szem csak egy gesztust lát, egy félmosolyt, egy biztató pillantást, ott a belső szem tévedhetetlenül látja magát a szeretetet. Ahol a testi szem csupán egy szenvedő, keresztre feszített, töviskoronától vérző homlokú embert lát, ott a belső szem a maga teljességében látja az Úr Krisztust, örök istenségében az Atya jobbán, egyszerre szenvedőn és megdicsőült testben. Belső tekintetünk felemelése Jézusra a legnagyobb kegyelem, de egyben a legnagyobb feladat is. Mert ahhoz, hogy lássuk őt, minden mástól, a világtól és önmagunktól is el kell fordítanunk tekintetünket. Őt kell szemlélünk, s benne majd helyesen látjuk a világot, az embereket, önmagunkat is. Néha nagyon nehéz, mégis meg kell tennünk, mert ez az egyetlen menekvés a kísértés, a megpróbáltatás, a testi-lelki szenvedés idején. Ha kitartunk ebben a szemlélésben, egyszer csak észrevevesszük, hogy többé már nem kell erőnket megfeszíteni, hogy Krisztusra tekintsünk, mert eljutottunk a hitben való látásra. A belénk öntött szemlélődés kegyelme ez, amikor a belső szemünk elé táruló látvány kezd egészen elragadni minket, kiragadni mindabból, ami az ég alatt van. Ez a szentség útja és örök gyógyulásunk, vigasztalásunk forrása. Az Úr Jézus Krisztusba vetett hit nem valami földöntúli, megfoghatatlan dolog. A hitben nem a véletlen folytán lesz részünk, és nem is egyfajta születési előjog. Ahogy a szentírások mondják, a hit egy valós dolog, „a nem látott dolgokról való meggyőződés”. A hit az erő egy olyan tantétele, mely nem csupán ebben az életben fontos, hanem a fátyol túloldalán folytatódó fejlődésünk szempontjából is. S milyen érdekes. Vagyis nem érdekes, hanem nyilvánvaló, hogy a Törvényben is megjelenik az egyéniség, egyediség kérdése. Amikor a születendő lélek kérdezi az Urat, miért bocsátja útra, ezt a választ kapja: „elengedlek, mert azért teremtettelek, hogy egyéni feladattal ruházzalak fel, hogy megkülönböztessetek mindenki mástól, mert te egyetlen vagy, különlegesen egyedi, sajátos, megmásíthatatlan, csodás tulajdonságokkal, tehetséggel. Mindenkit így, ilyenek alkottam.” Mindezen töprengeni korántsem öncélú passzió, inkább megkerülhetetlen önismereti gyakorlat korunkban, amely egyre inkább az individualizált tömeglét nyomasztó partikularitásába vész, s a kollektív tradíciók üzenetét nemhogy továbbadni, lassan elemi fokon megérteni sem képes.

A magyarok lényege letiporhatatlan

Írta: Administrator

2017. február 21. kedd, 19:06 -

Teljes mértékben egyetérték a könyv előszavának írójával, Nagy Ibolyával, aki szerint nem is egy könyvről van szó, hanem, egy szellemi kincsesládáról. S ez a láda olyan sors-ékszereket tartalmaz, melyeket a szerző átnyújt nekünk, talán ránk is illik, de ha nem, akkor is, illik ismerni azokat.

(Horváth Erika: Lélekzések; Exit Kiadó, Kolozsvár, 2016)

M.A.